

MARA STANKOVÁ

Flotta

MARENČIN PT

*Ďakujem Jakobovi Klincovi, ktorý mi vnukol nápad
so Zlottou.*

MARA STANKOVÁ

Flora

MARENČINPT

*Z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia*

u. fond
na podporu
umenia

© Mara Stanková, 2019
Cover © Marenčin Media, 2019
Design © Katarína Marenčinová, 2019
814. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-0461-9 (viaz.)
ISBN 978-80-569-0462-6 (ePDF)
ISBN 978-80-569-0463-3 (ePub)

Mesto

Lotta sedí pri stole a píše. Za oknami je typické letné počasie, asi tridsať stupňov, svieti slnko a prší. Na prvý pohľad nelogická a celkom rušivá kombinácia dažďa so slnkom sa jej vlastne páči. Slnko za dažďa, to je presný obraz doby, v akej Lotta žije. Doby farebných a sivých ľudí. Doby miešania dvoch zdanlivo neskĺbiteľných spôsobov života.

Lotta sa pozerá na obrazovku, ťuká do kláves a ticho v izbe narúša len José James. Oblúbila si ho úplnou náhodou, keď ho pred asi piatimi rokmi zbadala na plagáte v meste. Zdal sa jej povedomý, výzorom i menom. Na stretnutí s kamarátmi v ich oblúbenej kaviarni vykonala náročnú investigatívu, aby napokon zistila, že ho nepozná, a to ani po mene, ani po tvári. O to dôvernejšie sa však zoznámila s jeho hudbou. Lotta dokonca písala o oboch jeho koncertoch v meste, takže s ním strávila i pár chvíľ osamote. Samozrejme, najlepší priatelia sa z nich nestali, ani sa do seba nezaľúbili a neodleteli na jednorozčovi na koniec dúhy. Tak sa končí len zopár príbehov. Chvalapánubohu. To jej ale nemohlo zabrániť v tom, že si z času na čas želala, aby jej spieval a hral naživo. Presne to si praje i teraz. Dopisuje jednu rozrobeňnú recenziu a pohmkáva si do toho. Niečo jej chýba, ale maskuje to spokojnosťou so samotou. To je predsa najjednoduchšia cesta, ako byť šťastný – presviedčať o tom seba i okolie. V ľubovoľnom poradí. Spokojná vo svojej samote si odpája z čaju, ťuká do klávesnice a začína mať pocit, že jej asi odchádza zápästie pravej ruky. Do pomyselného zoznamu si značí hneď za zubárku, ktorú odkladá už viac ako rok, návštevu ortopéda. Je celkom zaujímavé, že ženy, ktoré celé desaťročia pracovali manuálne, robili v záhrade, na poli, po večeroch v zime driapali perie, štrikovali, háčkovali a vyšívali, zápästia neboleli. Možno hej, len proste tú repu museli okopať, kým Lotta... Čo Lotta? Ona tú recenziu napísať nemusí? Zase sa z ničoho nič vytočila. V poslednom čase sa jej to stávalo dosť často. Mala

pocit, akoby sa menila na niekoho iného. Niekoho, koho by nazvala harpyou. Akoby prichádzala o svoje farby. A nepomáhali ani čaj z medovky, ani dobré víno.

Celý deň premýšľala nad jednou vetou, ktorú kdesi čítala. Nejaký Welsch tvrdil, že ak niečo vidíme, tak preto, že nevidíme ostatné, teda, ak sa na niečo pozeráme, tak ostatné robíme neviditeľným. Vyberiete si niekoho, niečo a zrazu nič iné nevidíte. To môže pre vás byť rovnako dobré ako aj zlé. Farebné i sivé.

Veľmi ľahko sa dostanete k takýmto zdanlivo nezmyselným, ale o to závažnejším úvahám, keď žijete ako Lotta. Celé dni si číta knihy, pozerá filmy, počúva hudbu, chodí na koncerty, do divadiel, galérií a múzeí. Nie je dedičkou, nevyhrala ani lotto, hoci s jej menom a šťastím by to bolo celkom pravdepodobné. Nežije z renty ani z peňazí postaršieho manžela, ktorý vlastní developerskú spoločnosť, čo sa chystá vyrúbať posledné stromy v meste. Navyše všetkých mužov, ktorých stretla, či o tridsať rokov starších, sivých, alebo, naopak, tých vyblednutých farebných, musela živiť ona. Sama sa živí tým, že celý deň len vníma umenie. Je to jej zamestnanie. Dostáva za to peniaze i stravné lístky, riadne odvádza všetky odvody, dokonca aj tie do dvadsiateho ôsmeho piliera. Aj keď netuší, čo to vlastne je. Dokonca zo zdravotného a sociálneho poistenia jej vyplýva, že môže byť práceneschopná. Čo sa, samozrejme, nestalo ani raz. Nesúvisí to ani tak s jej pracovitosťou, ale skôr s tým, ako vníma peniaze. Lotta má totiž k peniazom jedinečný vzťah, pomerne laxný. Peniaze mína len na knihy, vstupenky, dobré víno a farebné oblečenie. Ďalej svoj vzťah k týmto mocným papierikom neprehľbovala. Ani nemusela. Na to tu sú siví ľudia. Pre tých platia iné pravidlá a iné odmeny. Presne také, aké si sami stanovili. K ich najobľúbenejšej zábave patrí obmedzovanie. Tristopäťdesiatdva dní do roka sa obmedzujú na všetkých frontoch, od lásky, voľného času, radosti až po dobré jedlo či pitie, len tých zvyšných trinásť si nále-

žite užijú. Hoci trinásť dní do roka za štyridsať rokov aktívneho života pracujúceho sivého človeka je 520 dní, ale stále sú to len mizerné tri percentá. Vyznávajú hodnoty, ktoré sú Lotte a jej farebným známym cudzie. Peniaze sú pre nich alfou a omegou. Pracujú od rána do večera a ešte sú na to pyšní. Na to, že nemajú čas na partnera ani na rodinu, ani na zábavu. A niektorí z nich ani na milenky či milencov! Večer sa cez sociálne siete jeden druhému chvália, kto bol dlhšie v práci. Najlepšie, ak robia pre nejakú americkú firmu, aby museli pracovať podľa ich času. To je sivá verzia amerického sna. Doslova.

Ako má Lotta laxný prístup k peniazom, tak majú siví ľudia veľmi špecifický vzťah k umeniu. Umenie pre nich znamená akurát zbytočné míňanie času i financií. Pre sivých ľudí je neuveriteľné, že Lotta sa stále uživí písaním a čítaním, berú to ako ochudobňovanie sa zbytočnosťami. Zatvorili posledný filmový klub v Meste? No a čo. Slovenský film dostáva málo peňazí? Aj tak ho nikto nepozera. Veď načo by im tak boli literárne časopisy či nové galérie. Už toho majú predsa dosť. Najlepšie by podľa nich bolo zrušiť všetky umelecké akademie, ba dokonca i všetky humanitné univerzitné odbory. Treba študovať technické odbory, aby sa človeku budúcnosť poďakovala. Lottu vždy zaujímalo, kto z nich sa rozprával s budúcnosťou, keď to tak naisto vedia. Umenie a humanitné vedy sú pre nich zbytočnosti, na aké nemajú čas. Treba zarábať, stavať, kupovať, postupovať po kariérom rebríčku, byť najlepší v tom, čo robíme, aby mali deti z čoho žiť. Aby mali kam ísť na dve dovolenky ročne. Aby mohli známym ukázať, ako dobre sa majú pri fľaši najdrahšieho vína, ktoré im vlastne ani nechutí, ale nápisy na vinete a medaily nepustia, a na fotkách, ktoré posielajú priateľom, sa vyníma lepšie ako fľaša za päť eur a aj to víno by im možno lepšie chutilo.

Takto v skratke uvažujú. Aj tieto zjednodušené príklady umožnia človeku pochopiť éru sivých ľudí. Nie sú ani bytosti, sú skôr stroje. Nemajú emócie, city, túžby, rados-

ti ani smútky. Majú jednu šedú linku na úrovni kompromisov a sú za ňu vďační, pretože šťastní byť nedokážu. Vedia byť maximálne chvíľu spokojní, no nespokojnosť a túžba mať viac, robiť viac, vidieť viac, skúsiť viac a míňať viac je pre nich najviac. Stav nebyť šťastný vnímajú ako pohon, ako dôvod žiť a dosahovať rôzne životné ciele. To má pre nich zmysel. Na rozdiel od umenia. Nemajú radi filmy, knihy a ani výtvarné umenie. Žiadne umenie. Je to pre nich nezmysel. Nepochopili, že život napodobňuje umenie, a nie naopak. Už Oscar Wilde povedal, že „Život je zrkadlo a umenie skutočnosť. Život napodobňuje umenie oveľa viac, ako umenie napodobňuje život“. A navyše na umenie nemajú čas a nebudú naň vyhadzovať peniaze. Znesú ešte nejakú nevýraznú mainstreamovú hudbu z rádia, oddychové filmy – najlepšie katastrofické, a to je všetko. Oveľa cennejšie sú pre nich informácie. Stačia im informácie o umení. A tie im Lotta dáva. Fungujú takto navzájom – Lotta im poskytuje informácie o umení, oni jej dávajú potrebné informácie o peniazoch. Svet, či už sivý, alebo farebný, musia riadiť siví ľudia. Musí mať nejaký poriadok, zákony, normy, odmeny, tresty atď. Aspoň tak to vtĺkajú siví ľudia všetkým od malička do hláv.

Výmena informácií funguje, a preto má Lotta z čoho vyžiť. Lebo žiaden sivý človek by predsa nezabíjal svoj drahocenný čas čítaním nejakých knižiek, keď môže sedieť v robote a nahadzovať do tabuliek čísla, do riadkov a stĺpcov kódy. To je vrchol blaha. A už vôbec žiaden sivý človek by si nešiel do kina pozrieť film. Stačí im prečítať si recenziu alebo hocijaký krátky článok, ktorý Lotta napíše preplnená pestrofarebnými zážitkami z umenia, a sú spokojní. Takto sa o „umení“ môžu rozprávať s ďalšími sivými ľuďmi a nevyzerať úplne tupo.

Lottin vzťah k umeniu sa nepriamo úmerne zvyšuje podľa ich vzťahu k nemu. Paradoxné je, že na to prišla v galérii pri obraze Endrého Nemesa. Až pri pohľade na Klafingrigheta Všetecného si spomenula na slová jeho

autora – „Umenie je posledná veľká ilúzia, ktorú máme. Nemali by sme sa jej tak ľahkomyselne vzdávať.“ Naschvál tak nazvala svoju recenziu, v naivnom presvedčení, že to sivým ľuďom niečo povie. Že to v nich vyvolá nejakú reakciu. Márnosť nad márnosť. Ako celé umenie. Ak by ju napísala vo forme daňového priznania alebo pokladničného bločka, možno by to pochopili.

Keďže Lotta je pracovitá, nemá v živote väčšie problémy. Pre ňu odjakživa platilo to detské a priam rozprávkové pravidlo, že keď sa bude snažiť, vyjde jej naozaj všetko. Vyšlo. Vychádza. Vyjde. Aby sme neodradili prípadných sivastých nenávisťníkov od čítania, treba poznamenať, že zatiaľ tieto excelentné „východy“ a výhody zažívala len v pracovnej sfére. Človek nemôže mať všetko. To by povedali siví ľudia. Lotta vie, že môže, a aj má všetko. Býva na hranici centra s Pásikavou zónou v takmer storočnom dome a je šťastná. Centrum bolo pozostatkom dávnych dôb, keď ešte všetci ľudia boli farební. Dokazovali to niektoré zachované budovy, parky, fontány, krčmy, sochy, divadlá, galérie a všetko, čo kedysi dotváralo pestrosť života. Neexistoval však nik, kto by si na to pamätal, a keďže dejiny písali zväčša siví ľudia – a zásadne v odrážkach, tabuľkách či grafoch (aj dejepis sa opiera o štatistiky) – jednotlivé farebné obdobia predchádzajúce tejto pásikavej ére, v ktorej ešte siví a farební ľudia dokázali ako-tak spolunažívať, v nich nemali svoje miesto. Iný druh spomienok na tieto časy ponúkali len umelecké diela.

Dnes má mesto päť častí, okrem centra, ktoré sa voľakedy ľudovo nazývalo Dúha, to je Pásikavá časť, kde žije aj Lotta, a tri sivé časti veľmi originálne pomenované číslami okresov, Prvá sivá časť, Druhá sivá časť a Tretia sivá časť. Označenie je výstižné a účelné.

Lottin byt sa nachádza na ulici, ktorá sa voľakedy volala Zebrová, teraz je to však Tretia pásikavá. Je na štvrtom poschodí a má i malý balkón. Voľakedy, keď mávala zlé

chvíle, keď sa hnevala na seba i celý svet, keď vnútri si-vela, nachádzala na ňom útočisko. Pretože vtedy fajčila. Nielen na balkóne, ale i v pracovni a dokonca i vo vani, ako ju to naučil jeden z bývalých amantov. Upokojovalo ju to.

V jej svetlom starom byte má každá vec svoje miesto. Získať ten byt nebolo pre Lottu úplne jednoduché, tak ako to nikdy nebýva jednoduché pre ľudí, ktorým nevelmi záleží na peniazoch a majetku. Ale dostala ho. Nie cez posteľ, ale cez knihy. Vlastne tak sa dostala ku všetkému. Veľa čítala, veľa písala, a čo bolo najhoršie, v tom čase i dosť šetrila. V praxi to znamenalo, že prestala fajčiť, namiesto írskej whisky pila slovenské biele víno a pohrávala sa s ideou vegánstva. Netrávila tolko večerov vonku, ale po koncertoch či cestou z kina sa s kamarátmi stretávali doma. Takže vlastne šetrenie znamenalo obohatenie jej života.

Byt má dve izby, spálňu a obývačku s pracovňou. V spálni napokon pracuje oveľa viac ako v pracovni. V malej kuchynke je linka staršia ako jej stará mama a chodba je celkom jednoduchá. Nie je dôležité, koľko izieb v byte je, ale ako dobre sa jej v ňom žije. Má tam päť veľkých knižníc od zeme po strop plných kníh, pevných väzieb, paperbackov, časopisov a prebalov. Množstvo rastlín – ale pozor, len takých, ktoré nekvitnú. S kvetmi je vždy príliš veľa práce ako so všetkým príliš krásnym. Mačka. Drevená. Živá. Sklená. Dva menšie obrazy Oresta Dubaya. Slnko a láska. Posteľ. Písací stroj Continental, ktorý váži viac ako Lotta. Ešte jeden písací stroj, Underwood, ten slúži skôr na ozdobu než na písanie. Nemal jej ho kto spojzduť. Jej farební známi boli príliš rozlietani na to, aby ho skúsili opraviť, a tých sivých si domov vodila len málokedy.

K zariadeniu patrí aj staromódny telefón, ktorý má farbu ako jej vlasy. Pripojiť ho ku káblu z roku 2019 nebolo až také náročné, ako si myslela. A montéri od mobilného operátora, napriek svojim sivým uniformám, sa tomu

ešte tešili. Lebo veď, kto už by dnes chcel pevnú linku? Nádherné oblé slúchadlo telefónu zvyčajne odpočíva na vidlici, no v okamihoch, ako je tento – keď ide o život –, sa zúrivo natriasa v rytme crn-crn. Lotta nepočuje. Keď pracuje, ostatné ide bokom. Všetko. Nepočúvať, ignorovať, zatvárať oči a zapchávať si uši. Toto je jej najlepšia i najhoršia vlastnosť zároveň. Keď nevie, ako reagovať na vonkajší svet, uzavrie sa do svojej bubliny. Skrýva sa za prácu. Ak má šťastie a sú na to vhodné podmienky, zvykne sa skrývať aj za vzťahy. Bez priateľa, ktorý nie je len imaginárny, to ale býva pomerne náročné, a tak túto stratégiu nemôže využívať, kedy sa jej zachce.

Telefón ignorovala, hoci práve teraz si mala slúchadlo priložiť k uchu a venovať pozornosť správe, ktorú jej chcel Hlásnik povedať. Sú správy, ktoré možno nechceme počuť, ale určite by sme ich počuť mali. Taká bola i táto informácia určená len Lotte. Týkala sa jej známych. Ľudí, ktorí doslovne prezliekali kabáty. Siví ľudia sa Lotte pod kožu nedostali. Žiadni. Okrem tých pár, ktorí sa nebáli tváriť farebne. Spolužiaci. Krčmoví známi. Ľudia, ktorí Lottu využívali ako klauna – slúžila im na krátenie dlhých večerov, nocí a nadržán, a zároveň aj ako nejaký exemplárny prípad. Ukážka toho, ako (ne)treba žiť. Pestrofarební ľudia chápali jej spôsob života „na doraz a do dna, všetko a hneď“, v ktorom všetko bolo len otázkou času a/alebo otázkou túžby. Ako raz povedala jedna jej pestrofarebná kamarátka, Lotta nepoznala „ak“, poznala len „keď“. Nemusíte byť lingvisti, aby ste to pochopili. Snáď. Siví ľudia, naopak, tí sa desili spontánnosti, radosti a naivity, s akou sa Lotta do všetkého vrhala.

Lotta súčasne vedela a nedokázala pochopiť, že si ostatní – najmä siví – ľudia závidia a netešia sa z úspechov druhých tak úprimne, otvorene a tak bláznivo, ako to robila ona. V tomto momente, keď Lotta ignorovala rinčiaci telefón, prišla o dôležitú informáciu. Nielenže jej falošní siví známi prezliekali kabáty, aby z farebných ľudí získavali životnú energiu a dobré víno, oni navyše